

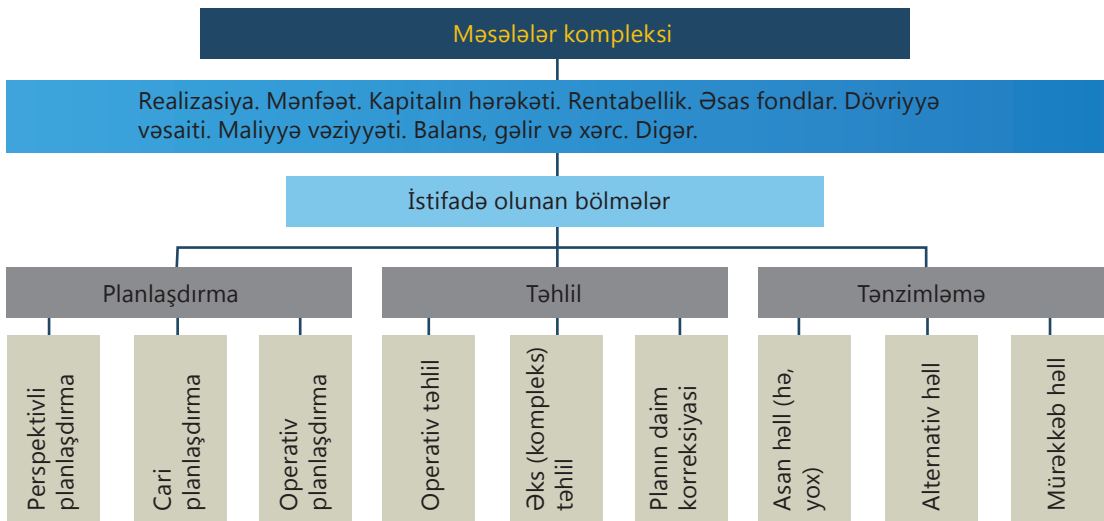
MALİYYƏ MENECMENTİ

MALİYYƏ MENECMENTİNİN MÜƏSSİSƏDƏ İSTİFADƏ QAYDALARI.

Müəssisənin maliyyəsinin idarə olunması, başqa cür desək maliyyə menecmentinin funksional üsulunu aşağıdakı sxem şəklində göstərmək olar.

bölmələrinə də aiddir. Cari və operativ maliyyə işi öz növbəsində planlaşdırma və təhlilə əsaslanır. Təhlil bölməsi məlumatın yığımını, uçotunu özündə əks etdirir. Planlaşdırma bölümü isə biznes-planın sonuncu bölümüdür.

Sxem1. Maliyyənin idarə olunması sisteminin funksional üsulu.

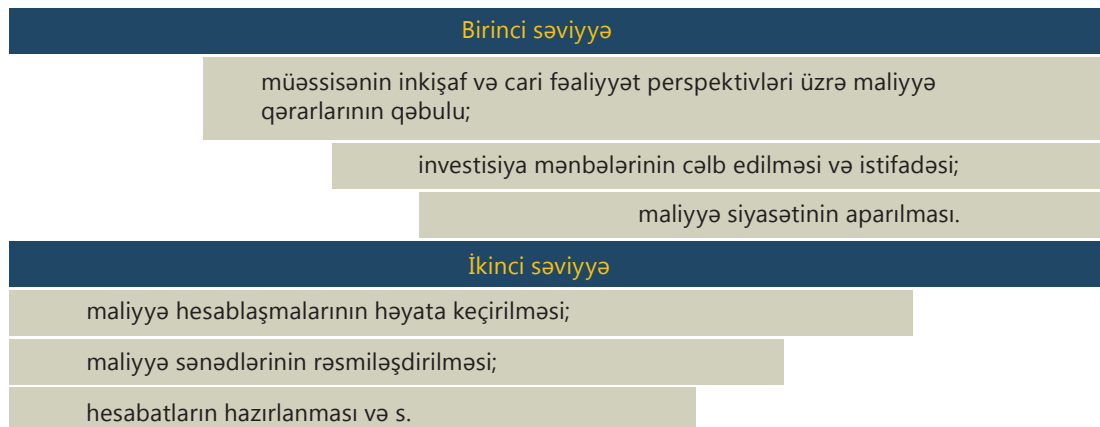
Maliyyə mexanizminin idarə olunmasının funksionallaşması, daimi formalaşma və maliyyə göstəriciləri, prosesləri haqqında analitik və planlı məlumatın araşdırılması və tənzimlənməsi (nəzarəti) ilə bağlıdır. Bundan əlavə maliyyənin planlaşdırılması və təhlili maliyyə işinin müstəqil

MALİYYƏ MENECMENTİNİN TƏŞKİLATI SİSTEM VƏ MƏLUMATLAR İLƏ TƏMİN OLUNMASI.

Maliyyə işi müəyyən çətinlik və məsuliyyətlik səviyyəsindən ibarətdir.

Maliyyə işinin müəssisədə strukturu aşağıdakı sxemdə əks olunub.

Sxem 2. Müəssisədə maliyyə işinin strukturu. hesabatların hazırlanması və s.

Birinci səviyyənin məsələlərini yüksək dərəcəli idarəçiliyin rəhbərliyi həll edir. Aşağı dərəcəli bölmələrə birinci səviyyənin bəzi hissələri və ikinci səviyyə isə bütünlüklə həvalə olunur.

Müəssisə ona daha rahat olan maliyyə işinin təşkilati formasını seçir. Konkret şərtlər, idarə etmə strukturu və ayrıca bölmələr (filiallar, nümayəndəliklər) əsasında seçim edir.

Təşkilati mexanizmin idarə olunması – bu təşkilati – hüquqi normativlər, qaydalarla, standartların qarşılıqlı əlaqəsidir. Hansı ki, maliyyənin idarə olunması strukturunu təyin edir və tənzimləyir. Bundan əlavə aşağıdakıları özündə əks etdirir:

- idarəetmə orqanları və idarə işçilərinin fəaliyyət prosesinin təşkil olunmasında öhdəlik, hüquq və məsuliyyətliliyi;
- işlərin işçilər arasında paylaşdırılması;
- idarə işinin texnika ilə təchiz olunması, idarədə işçilərin sayı, onların işinin maddi və mənəvi stimullaşdırılması.

Təşkilati mexanizmin mərkəzləşdirilmiş elementi idarə etmənin strukturu hesab edilir. Onun köməyi ilə maliyyə idarə edilməsinin ayrı-ayrı hissələri birləşdirilir, daxili əlaqələr nizamlanır və strukturlu bölmələr və idarəetmə aparatının işçiləri arasında möhkəm iş münasibətləri əldə olunur.

MALİYYƏ İDARƏ ETMƏSİNİN STRUKTURU – bu qaydaya salınmış, birgə, əlaqəli elementlər sistemidir. Bu sistem iş bölgüsünü, iş əlaqələrini maliyyə bölmələri ilə idarə etmə qərarlarının hazırlanması, qəbulu və reallaşması üzrə aparat işçilərinin arasında təyin edir. O struktur bölmələrin funksiyalarını təşkilati şəkildə möhkəmləndirir və idarəetmə strukturunun məlumat axınını nizamlayır.

Müəssisənin maliyyə fəaliyyətinə müvafiq xidmət sahəsi cavabdehlik daşıyır. Müvafiq xidmət sahəsi dedikdə, müəssisənin müəyyən funksiyalar həyata keçirən müstəqil bölməsi nəzərdə tutulur. Bir qayda olaraq bu bölmə maliyyə şöbəsi adlanır. Onun strukturu və sayı müəssisənin təşkilati – hüquqi formasından, təsərrüfat fəaliyyətinin xarakterindən, istehsal həcmindən və işçilərin ümumi sayından asılıdır. İşçi heyətinin məqsədi vəsaitlərin axtarılması, fondun formalaşması və müəssisənin maksimal gəlir əldə etməsində məqsədyönlü şəkildə istifadəsidir.

Müəssisələrin daxili və xarici subyektlərlə müxtəlif əlaqələri bu müəssisə haqqında olan məlumata əsaslanır. Bu məlumat iqtisadi maraqların praktik şəkildə reallaşmasının mümkünlüyünü qiymətləndirməyə şərait yaradır. Maliyyə məlumatı aşağıdakı göstəricilər toplusunu özündə əks etdirir:

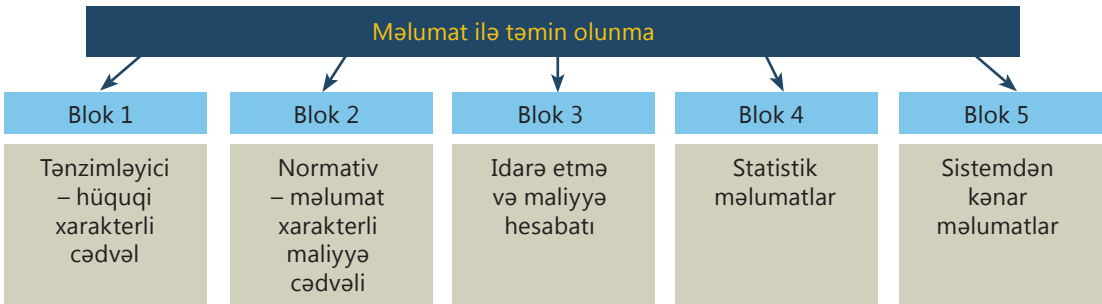
- resurslar, öhdəliklər və müəssisənin maliyyə mənbəyi;
- gözlənilən gəlir və onunla bağlı risklərin ehtimal edilməsinə icazə verən mənfəət və zərərin səviyyəsi;
- müəssisənin dövrüyyəsi və aktivinin keyfiyyəti;
- pul vəsaiti axınının həcmi və keyfiyyəti.

Hər müəssisə maliyyə məlumatının üç üsullundan istifadə edir: normativ, planlı və faktiki. Ancaq xarici istifadəçi müəssisənin maliyyə vəziyyətinin yalnız faktiki məlumatlarını görə bilər. Bu risk səviyyəsinin qiymətləndirilməsinin etibarlı olmasına zəmin yaradır.

Xətti və funksional rəhbərlik və mütəxəssislərin səmərəli fəaliyyəti əsas üç növ təminatdan asılıdır: hüquqi təminat; məlumat; texniki təminat və s. Bu sistemin ən əsas elementi məlumat ilə təminatdır.

MALİYYƏ İDARƏ ETMƏ PROSESİNİN MƏLUMAT İLƏ TƏMİN EDİLMƏSİ – bu məlumat müəssisənin maliyyə tərəfinin təmin edən analitik prosedurların həyata keçirilməsində vacib olan resursların və onların təşkili üsullarının qarşılıqlı əlaqəsidir. Onun əsasını maliyyə bazası təyin edir (sxem 3).

Sxem 3. Maliyyə idarə etmə prosesinin məlumat ilə təmin edilməsi.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində maliyyə məlumatına tələb çox böyükdür. Məlumat istifadəçilərinin maraqlarının üst-üstə düşməsi maliyyə məlumatlarının müəyyən prinsiplər üzrə qurulmasına səbəb olur. Bu prinsiplər obyektiv arqumentlər üzərində və istifadəçilərin maraqlarını maksimal dərəcədə təmin etmək məqsədi ilə qurulur.

Maliyyə məlumatlarının itkisi uçotun ikilisəviyyəli xarakteri ilə təyin edilir:

- əmtəə dövrüyyəsinin axınını müəyyən edən istehsalat
- maliyyə dövrüyyəsinin axınını müəyyən edən maliyyə

Maliyyə hesabatı şəklində göstərilmiş bu məlumat axınının birləşməsi, istifadəçilər üçün vacib olan tələbatları ödəyir.

Birinci blok – bu, maliyyə alətlərinin və qiymətli kağızlar bazarının hüquqi əsasını təyin edən qanunlar, fərman və digər normativ akt və sənədlərdir. Bu blokda əks olunan sənədlərin yerinə yetirilməsi mütləq xarakter daşıyır.

İkinci blok – bu bloka dövlət orqanlarının, beynəlxalq təşkilatların və digər maliyyə alətlərinin normativ sənədləri daxildir. Onlar bazar və iştirakçıların maliyyə sferasında tələb və təklif normativlərini özündə əks etdirir. Bu blokda əks olunan hər bir sənədin yerinə yetirilməsi mütləq deyil.

Üçüncü blok – bu bloka müəssisənin mülki və maliyyə vəziyyətini xarakterizə edən, bazar şərtlərinə uyğun olan daha məlumatlı və etibarlı mənbə olan mühasibat hesabatı daxildir. Strukturu və tərkibi müntəzəm olaraq dəyişir.

Dördüncü blok – bu blok maliyyə sferasında statistik məlumatların hazırlanma, təqdim edilməsi sistemi bazar münasibətlərinin inkişafında vacibdir. Qərb ölkələrinin təcrübəsinə əsasən, məhz statistik məlumatların maliyyə qərarlarının qəbulunda böyük rol oynayır. Bu blokun məlumatları qiymətli kağızlar bazarındakı əməliyyatlarla məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslər üçün çox vacibdir.

Beşinci blok – bu blok maliyyə xarakterli məlumatlarla bilavasitə əlaqəsi olmayan və ya sistemdən kənar vəziyyətdə yaranan məlumatları özündə əks etdirir. Birinci tip ümumiqtisadi rəsmi statistik (auditor müəssisəsinin) məlumatları aiddir. İkinci tip isə kütləvi informasiya vasitələrində yerləşdirilən qeyri-rəsmi məlumatlar aiddir.

Məlumatların bir neçə qruplaşdırılmış əlamətləri mövcuddur: xarakterinə, yaranma sferasına; möhkəmlənmə formasına görə. İdarə etmədə istifadə olunan məlumatlar əlamətlərinə görə üç sinfə bölünür:

ümumiləşdirilmiş məlumatdır. Bu məlumatlar xüsusi sənədlərdə (formalarda) öz əksini tapır və periodik xarakter daşıyır. Uçot-statistik məlumatları qərarların qəbulu zamanı bir başlanğıc kimi nəzərdə tutulur. Çünki məhz bu məlumat əsasında istehsal və təsərrüfat fəaliyyətinin, sosial – iqtisadi proseslərin faktiki vəziyyəti formalaşır.

Digər qruplaşdırılmış əlamətlər arasında tərkibinə görə, təşkilati, funksional və müqayisə edici əlamətləri göstərmək olar.

Tərkibinə görə məlumatı qruplaşdırırlar.

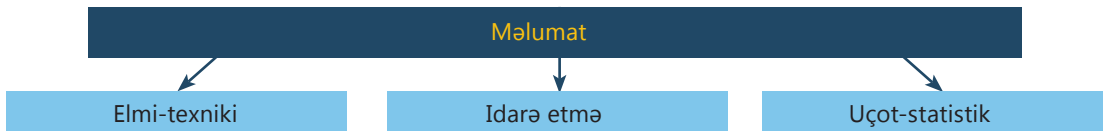
Obyektin:

- əks olunması üzrə (əmək, maddi resurslar, istehsal vəsaiti, maliyyə);
- fəaliyyət sahəsi üzrə (ticarət, istehsalat);
- münasibəti üzrə (iqtisadi, siyasi, texniki).

Təşkilati əlamətlərinə görə (əlamət tərkibinə görə nizamlanmış, ünvan, müntəzəmliyinə, ötürülmə müddətinə və təqdim etmə qaydasına görə) məlumatlar iki hissəyə bölünür:

- sistemləşdirilmiş,
- sistemləşdirilməmiş.

Sxem 4. Məlumatın qruplaşdırılması.

Birinci sinif – elmi-texniki məlumatın yaranma mənbəyi müxtəlif növ fəaliyyətlə məşğul olan mütəxəsislərin elmi araşdırmalarıdır. Bu məlumatlar elmi-texniki ədəbiyyatda, patent, konstruktor – layihə və texniki sənədlərdə əks olunur.

İkinci sinif – bilavasitə idarə etmə prosesində yaranan məlumatdır. Bu müəssisənin idarə edilməsini təşkilində lazım olan planlı, normativ və digər məlumatlardır.

Üçüncü sinif – uçot-statistik məlumatlarının mənbəyi inzibati və təsərrüfat vahidinin fəaliyyəti nəticəsində yaranan məlumatlardır. O, baş vermiş və ya gələcəkdə nəzərdə tutulan faktlar haqqında

Funksional əlamətə görə məlumatlar aşağıda qeyd olunanlara bölünür:

- planlı,
- yönəldici,
- hesablayıcı
- nəzarət edici və s.

Müqayisə edici əlamət məlumatın istiqamətini göstərməyə şərait yaradır:

- qrup şəklində, subyektədən idarə etmə obyektinə ötürülür;
- əksinə hərəkət edən xəbərdarlıq
- eyni dərəcəli partnyorlar arasında məlumat bölüşməsinə üfüqi şəkildə təmin edir

Ramil Bağrov